

Економічна теорія та історія економічної думки

РОДІОНОВ ПАВЛО ЮРІЙОВИЧ

кандидат економічних наук, викладач

Промислово-економічний коледж НАУ

м. Київ, Україна

ПЛОСКОНОС ГАННА МИКОЛАЇВНА

кандидат економічних наук, доцент

Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

МІСЦЕ РИТОРИЧНОГО АНАЛІЗУ У МЕТОДОЛОГІЇ ЕКОНОМІКИ

Методологія економічної науки як міждисциплінарна галузь знань уже відповідно до своєї сутності та задач, що перед нею стоять, не може залишатися осторонь останніх досягнень як економічної теорії, так і філософії науки. Поява та розповсюдження у другій половині ХХ ст. філософських та лінгвістичних концептів, що згодом отримали спільну назву «постмодернізм», мало свій відчутний вплив і на таку консервативну галузь, як методологія економіки.

До основних ознак постмодернізму як філософської течії можна віднести відкидання класичної логіки і класичної теорії знака, герменевтизацію світу і культури, сприйняття світу як глобального тексту, відсутність строгої систематично викладеної концепції, пошук нового у методології пізнання соціальної реальності, побудова концепції суб'єкта, згідно якої він позбавляється своєї субстанціональної сутності і стає сукупністю різного роду детермінант, а також симулятизація реальності [2, с. 99].

Серед зазначених ознак для економічної теорії особливо важливе значення має думка щодо герменевтизації світу, відповідно до якої важливу роль у роботах постмодерністів займає всебічний аналіз текстів.

Нижче спробуємо показати, яким чином ідеї та методи постмодерністів використовуються у економічній теорії.

Як зазначає економіст-методолог О.І. Ананьїн[7, с. 416], постмодерністи здійснили реконструкцію поняття «наукова парадигма». В результаті було сформовано систему «фільтрів», що коректують, деформують і у кінцевому рахунку конструюють образ досліджуваного об'єкту. Схему дії таких фільтрів наведено на рис.1.

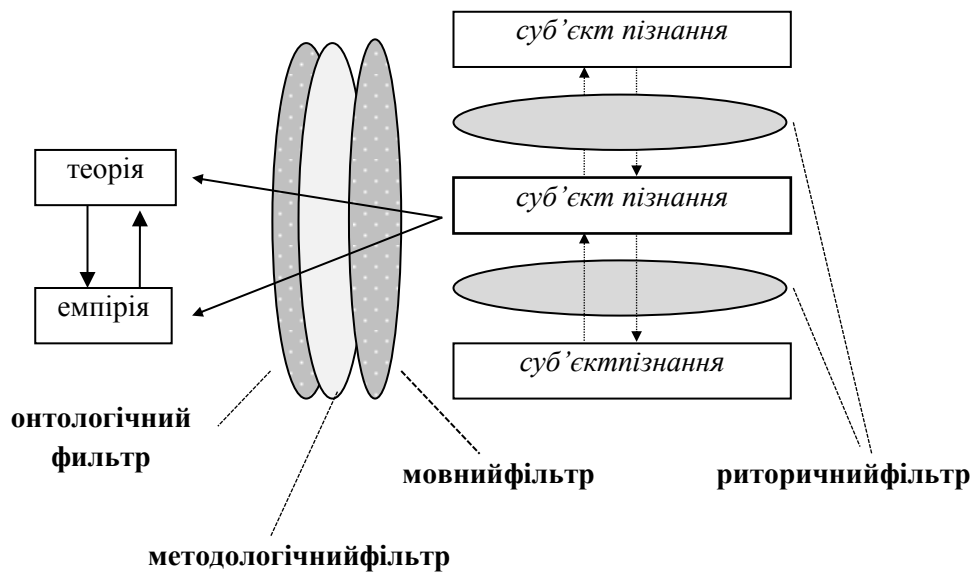

Рис.1. – Фільтри у пізнанні [7, с. 417]

Відповідно до запропонованої схеми, дію епістемологічних фільтрів засновано на функціях мови. Мова виступає посередником у науковій діяльності, проте такий посередник не являється нейтральним та має свою складну структуру. На запропонованій схемі зробимо акцент на риторичному фільтрі. Передбачається, що наукове знання емпірично існує не інакше, як викладене засобами мови, тобто як сукупність текстів, або дискурс, відповідним чином акцент ставиться на відношенні між носієм знання та його користувачем [7, с. 421].

Одним з перших авторів, який запровадив постмодерністський підхід у економічній науці через використання риторичного аналізу, стала

Д. Маккლოსкі та її робота «Риторика економічної науки» [5]. Дана праця викликала серйозний резонанс в середовищі економістів та започаткувала дискусію щодо можливостей постмодернізму як філософського підґрунтя для подальшого розвитку методології економіки. Розглядаючи роботу Д. Маккლოსкі, філософ та методолог суспільних наук І.А. Болдирев звертає увагу на той факт, що її робота сприяла відходу від нормативності у методології, відкривши дорогу новим методам і підходам. Економічна наука почала трактуватися як множина неоднорідних і соціально сконструйованих дискурсів, що створюються конкретними колективами вчених і підлягають інтерпретації [1, с. 61].

Хочемо додати, що поряд з риторичним аналізом для кращої інтерпретації наукових робіт вважаємо перспективним застосування інтертекстуального аналізу, що на нашу думку дозволяє визначити контекст та імпліцитні зв'язки тексту з іншими роботами, ґрунтуючись на ідеях постструктураліста Ю. Крістевої [4].

Характеризуючи риторичний аналіз, Д.Е. Расков зазначає, що прибічники риторичного підходу виявляють причини віри у те, що істинно або раціонально, намагаються показати, що існують розумні альтернативи загальноприйнятому знанню або науковому уявленню, демонструють, що у науці багато речей сприймається завдяки авторитету і владі, нарешті, намагаються повернути науку до суспільства, зробивши її більш живою та людською [6, стор. 23].

Важливе місце у риторичному аналізі займає поняття метафори. Д. Маккლოსкі зазначає, що культура діалогу надає словам прихований зміст, та пропонує розглядати математичні моделі, статистичні тести та ринкову аргументацію як метафори. Метафора у Д. Маккლოსкі набуває значення одного з типів аргументації, поряд з фактом, логікою та історією [5, с. 1, 27]. Нідерландський економіст А. Кламер в деякому сенсі продовжує започатковану Д. Маккლოსкі справу, розглядаючи економічну

науку як «простір розмов», та коментуючи її метафоричний характер, виділяє наступні типи метафор:

- педагогічні, що слугують для прояснення і уточнення опису;
- евристичні, які являються каталізаторами мислення, спонукаючи дослідників розглянути те або інше явище під новим кутом зору;
- ключові, тобто центральні концептуальні схеми, які використовуються для тлумачення світу[3, с. 191-193].

З огляду на вищесказане, ми можемо визначити риторичний аналіз як інструмент, що базується на постмодерністських ідеях, які стосуються приділення значної уваги до аналізу текстів. Також деякі свої характерні риси риторичний аналіз запозичує у античної риторики. Використання даного методу у економічній методології дозволяє дослідити внутрішню структуру тексту, визначити способи, якими автори аргументують свої думки.

Через проникнення ідей постмодернізму та постструктуралізму у філософію науки та методологію, риторичний аналіз має посісти важливе місце інструменту, що дозволяє під різними кутами зору вивчати наукові роботи, це у свою чергу дозволить краще зрозуміти їх сутність та принципи, якими керувалися автори при їх написанні. Також у перспективі поряд з риторичним аналізом може застосовуватися інтертекстуальний аналіз, що в більшій мірі враховує зв'язки тексту, його контекст та місце серед інших робіт.

Список літератури:

1. Болдырев И.А. Экономическая методология сегодня: краткий обзор основных направлений / Журнал новой экономической ассоциации. 2011. № 9. С. 47–70.
2. Бронзино Л.Ю. Постмодернизм: сущностные идеи и их представители / Вестник МГИМО. 2010. №3 С. 97-105.

3. Кламер А. Странная наука экономика: приглашение к разговору / пер. с англ. И. Дягилевой; науч. ред. перевода Д. Расков. – М.; СПб: Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. — 336 с. (Серия «Новое экономическое мышление»).
4. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Пер. с франц. - М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. -656 с. (Серия «Книга света»).
5. Макклоски Д. Риторика экономической науки. Второе издание [Текст] / пер. с англ. О. Якименко; науч. ред. перевода Д. Расков. – М.; СПб: Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. – 328 с. (Серия «Новое экономическое мышление»).
6. Расков Д.Е. Экономическая теория как риторика / Вестник СПбГУ. Серия 5: Экономика. 2005. №3 С. 13-30.
7. Философия социальных и гуманитарных наук. Учебное пособие для вузов / Под общ.ред. проф. С.А. Лебедева. М.: Академический Проект, 2006— 912 с. («Gaudeamus»).